

МАКТАБЛАРДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ТУШУНЧАСИНИ ЎҚУВЧИЛАРГА СИНГДИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Рахмонова Зарнигор Абдуқодир кизи

Сирдарё вилояти Гулистон шаҳар 16- умумий ўрта таълим мактабининг
Маънавий ва маърифий ишлар бўйича директор ўринбосари

Эгамбердиев Оятиллох Алишер ўғли

Фарғона давлат университети педагогика ва психология факултети
4-курс талабаси

Махаммаджонов Жаҳонгир Зокиржон ўғли

Фарғона давлат университети педагогика ва психология факултети
2-курс талабаси

Аннотация: Бугунги кунда таълимга бўлган эътибор кун сайин ортиб бормоқда. Мазкур жараёнда мактаб таълими алоҳида диққат талаб этади. Чунки таълим тараққиётига мактабда билим олувчи ёш авлод муҳим аҳамиятга эга. Ушбу мақолада биз мактаб таълим жараёнида таълим-тарбия масалаларига педагогик нуқтаи назардан таҳлилга тортамыз.

Abstract: Today, the emphasis on education is increasing day by day. In this process, school education requires special attention. Because the young generation learning at school is important for the development of education. In this article, we analyze the issues of education in the process of school education from a pedagogical point of view.

Аннотация: Сегодня акцент на образование возрастает с каждым днем. Особого внимания в этом процессе требует школьное образование. Потому что обучение молодого поколения в школе важно для развития образования. В данной статье мы анализируем вопросы воспитания в процессе школьного образования с педагогической точки зрения.

Калит сўзлар: ўқув дастур, медиа ва ахборот саводхонлиги, танқидий тафаккур, тасаввур қилиш имкони, таянч компетенция, медиасаводхонлик, узвийлик, бошланғич синфлар, миллийлик.

Key words: curriculum, media and information literacy, critical thinking, imagination, basic competence, media literacy, coherence, elementary grades, nationality.

Ключевые слова: учебная программа, медийно-информационная грамотность, критическое мышление, воображение, базовые компетенции, медиаграмотность, связность, начальные классы, национальность.

Умумтаълим ўқув дастурлари орқали ўқувчиларнинг билимларни ошириш, уларнинг етакчилик ва тadbиркорлик, медиа ва ахборот саводхонлиги билан бирга зўравонлик ва унга қарши курашиш ҳамда глобал фуқаролик кўникмаларини шакллантириш бугунги талаблардан биридир. Шунини ҳисобга олиб, медиа ва ахборот саводхонлиги Халқ таълими тизимида таълим мазмунини белгилаб берувчи Миллий ўқув дастурининг 20 та устувор, яъни таянч компетенциялари қаторига киритилган. Шунга кўра, фанлар кесимида давлат таълим стандартларига, ўқув дастурларига ахборотни олиш ва саралаш, хусусан сохта ахборотни таниб олиш, танқидий тафаккур билан таҳлил қилиш, тўғри тарқатиш, ишончли манбаларни аниқлаш, сохта ва ҳақиқий ахборотни фарқлаш, ахборот маконида ўзининг ва бошқаларнинг хавфсизлигини таъминлаш, ахборот воситаларидан мақсадли фойдаланиш каби кўникмалар киритилмоқда.

Халқаро тажрибада медиасаводхонликни ўқитишда 2 та энг кўп тарқалган ёндашувга гувоҳ бўлиш мумкин. Биринчи ёндашув – Медиа таълимни мавжуд фанлар мазмунига сингдириш орқали ўқитиш. АҚШ, Германия, Буюк Британия таълимида мана шу ёндашувни кузатиш мумкин. Иккинчи ёндашув – алоҳида фан орқали ўқитиш. Тажриба ва тадқиқот натижаларига кўра, медиасаводхонликнинг дахлдор бўлган бир нечта фанлар мазмунига сингдирилиши, яъни ўзаро уйғун ўқитилиши яхши самара бермоқда. Халқаро мактаб таълимида фанлар интеграциясини кузатиш мумкин. Бу еса ўқувчиларга дунёни, воқеа ва ҳодисаларни, жараёнларни яхлит тасаввур қилиш имконини беради. Шу сабабдан, Халқ таълими тизимида медиа саводхонликни ўқитишнинг биринчи йўли танланди. Бугунги кунда медиасаводхонлик кўникмаларини шакллантириш билан боғлиқ мавзу ва машғулотлар Тарбия, Ҳуқуқ, Она тили ва ўқиш саводхонлиги, Информатика фанларига сингдирилмоқда. Ҳозиргача Миллий ўқув дастурида медиасаводхонлик ҳамда ахборот хавфсизлиги билан бевосита ёки билвосита боғлиқ бўлган 100 га яқин мавзулар, машғулотлар киритилди.

Умумий ўрта таълим мактабларида медиасаводхонликка оид маълумотлар Тарбия (1-11 синф) дарсликларида алоҳида мавзулар ва бобларга ажратилган бўлиб, уларда ўқувчи ёшига мос равишда узвийлик асосида тушунчалар берилган. Шунингдек, мос равишда Ҳуқуқ, Информатика ҳамда Она тили ва ўқиш саводхонлиги фанларида узвий ҳолда кўникмалар шакллантирилади. Телефон ва компютердан самарали фойдаланиш, вақтни зое кетказмаслик, шахсий маълумотлар ва уларни ҳимоя қилишга тааллуқли мавзулар бошланғич синфлардан бошлаб киритилган. Хавфсизлик, огоҳлик, хушёр бўлиш, хавфсизлик қоидаларига риоя қилиш мавзулари Ҳуқуқ фани стандартлари ва дастурида кенг миқёсда келтирилади. Ҳуқуқ фани доирасида ўқувчилар 5-11

синфлар кесимидаги мавзулардан келиб чиқиб айтиш мумкинки, медиа ва ахборот саводхонлиги ҳам умуминсоний ҳуқуқларга асосланган. Бунда, сўз эркинлиги ва ахборотдан фойдаланиш эркинлиги ҳуқуқи бугунги мафкуравий жараёнларда ҳар қандай маълумотга эргашмаслик, эҳтиёткорона ёндашишни талаб этади.

Миллий ўқув дастури доирасида янгиланган 10-синф Ҳуқуқ фани ўқув дастурида “Ахборот даврида инсон ҳуқуқлари ҳимояси”, “Технологиялар асрида муаллифлик ҳуқуқи ва медиасаводхонлик” каби долзарб мавзулар киритилган. Она тили ва ўқиш саводхонлиги фани доирасида 1-11 синфларда “Ақлли ёрдамчи”, “Дастурчилик қандай касб?”, “Ижтимоий тармоқлар”, “Журналист ким?”, “Телефонга қарамлик касалликми?”, “Телебошловчи бўлиб қолсам”, “Интернет – ахборот тўри” каби 40 га яқин матнлар, улар билан боғлиқ машғулотлар келтирилган. Халқаро тажрибада медиа таълимни ривожлантиришнинг турли амалиётларидан қўлланилади. Мисол учун, Финляндияда медиа-таълим нафақат болалар боғчалари ва мактабларда, балки кутубхоналар, ўйин хоналари, ёшлар марказлари, ҳатто виртуал жамоалар ва рақамли ўйинларда, хуллас, болалар ва ёшлар бўлган барча жойларда амалга оширилади. Финляндия медиа-таълим жамияти нафақат ушбу соҳада тадқиқотни ва амалиётни миллий миқёсда қўллаб-қувватлайди, балки медиа ахборот саводхонлигини ривожлантиришда ҳам муҳим аҳамиятга эгадир. Финляндияда медиа саводхонликни тарғиб қилувчи қарийб 100 та ташкилот мавжуд. Бу расмий таълим, ёшлар иши, кутубхоналар ва бошқа ижтимоий-маданий хизматлар соҳаларида амалга оширилаётган медиа-таълимга қўшимчадир. Бу йўналишдаги чора-тадбирлар мамлакатда мунтазам йўлга қўйилган, турли йўналишларни, жумладан, таълим соҳасини ҳам қамраб олади. Юқоридагиларни инобатга олиб, Халқ таълими тизимида қуйидагиларни амалга ошириш режа қилиб олинган.

- Халқ таълими тизими, хусусан мактаб таълимидаги тегишли фанлар мазмунига медиа ва ахборот саводхонлиги мавзуларини мунтазам сингдириб бориш;

- Қўшимча материал ва ресурсларни яратиш;

- Медиа таълим бўйича фанлар мазмунига сингдирилган мавзулар орқали ўқувчида ҳаётий кўникма шакллантириш методикаларни ишлаб чиқиш;

- Ўқитувчиларни медиасаводхонликка тайёрлаш Миллий дастурини амалга ошириш. 2024- йилга қадар 10 мингта ўқитувчини медиасаводхонлик курсларида ўқишларини ташкил қилиш;

- Болалар, ўсмирлар, талабалар ва мактаб ўқувчиларига онлайн хавфсизлик масалалари, интернетда фирибгарлик ва безорилик объекти бўлган шахсларга бирламчи маънавий-психологик ёрдам кўрсатиш чораларини кўриш;

- Ўқувчилар учун медиа-маконда хавфсиз хулқ-атвор қоидаларини ўргатувчи тарғибот тадбирлари ва шакллари кўпайтириш, интернетга қарамликнинг олдини олиш бўйича ахборот материалларини (эслатмалар, варақалар, буклетлар ва бошқалар) ишлаб чиқиш;

- мактабдан ташқари таълим – тўғарак, ёзги оромгоҳлар доирасида болаларнинг медиасаводхонлигини ошириш бўйича дастурлар ишлаб чиқиш;

- ўқувчилар учун ахборот хуружлари, медиа таълим, ахборот хуружларидан ҳимояланиш йўналишларида тарғибот роликларини тайёрлаш режалаштирилган.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Kahhorov O.S. (2017). Improving methodological base of evaluation of management effectiveness in educational institutions. Экономика и предпринимательство. №1, p. 1017-1019.

2. Таълим сифатини баҳолашнинг таъсирчан механизмлари жорий этилади – Президент фармони лойиҳаси. <https://yuz.uz/news/talim-sifatini-baholashning-tasirchan-mexanizmlari-joriy-etiladi--prezident-farmoni-loyihasi>

3. Khakimov, Mukhammad Khodjakhonovich, and Azimjon Latifjon ugli Melikuziev. "The History of Paralinguistic Researches." International Journal of Culture and Modernity 13 (2022): 90-95.

4. Akhmedov, A., and O. Egamberdiyev. "PEDAGOGICAL ASPECTS OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS." Science and innovation 1. B4 (2022): 136-138.

5. Alisher o'g'li, Egamberdiyev Oyatillokh. "Issues of Retraining and Professional Development of Pedagogical Personnel." The Peerian Journal 5 (2022): 192-194.

6. Tojimamatov, Jamshidbek, and Oyatillokh Egamberdiyev. "THE IMPORTANCE OF PHYSICAL EDUCATION IN THE FORMATION OF PSYCHOLOGICAL HEALTH OF A PERSON." Eurasian Journal of Academic Research 2.5 (2022): 470-473.

7. Egamberdiyev, O. A. O., Turdaliyev, A. Y. O., & Maxamadjonov, J. Z. O. (2021). Kasbiy kompetentlikni shakllantirishning pedagogik asoslari. *Science and Education*, 2(11), 985-991.

8. Zarnigor, R. A. Q., Egamberdiyev, O. A. O. G. L., & Sotvoldiyeva, O. M. R. Q. (2021). Pedagogik kompetentlikning: nazariy va amaliy tahlili. *Science and Education*, 2(9), 309-314.

9. Egamberdiyev, O. A. O., Sotvoldiyeva, O. M. Q., & Turdaliyev, A. Y. O. (2021). PEDAGOGIK MAHORATNING MUAMMOLI O'ZLASHTIRISH YO'LLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(10), 535-542.

10. Yusufovich, A. A., & O'G'Li, E. O. A. (2022). BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOIK ASOSLARI. *Science and innovation*, 1(B3), 40-46.

11. Alisher o'g'li, E. O. (2022). O 'ZBEKISTONDA MADANIYAT VA SAN'AT TARIXI MASALALARI. *Journal of new century innovations*, 14(3), 33-36.

12. Alisher o'g'li, E. O. (2022). O'QUVCHILARNI TANQIDIY FIKRLASHGA O'RGATISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Journal of new century innovations*, 4(1), 52-59.

13. Alisher o'g'li, Y. O. (2022). IJTIMOY MUHITNING SHAXS RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. *PEDAGOGS jurnali*, 18(1), 220-225.

14. Yusufovich, A. A. (2020). ISSUES OF FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE, WHICH IS AN INTEGRAL PART OF PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN THE EDUCATIONAL PROCESS. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 8(7).